

Correu, telègraf, telèfon

ENRIC MIRAMBELL I BELLOC

Il·lustracions: JOAQUIM PLA I DALMAU

La plaça del Correu Vell ens recorda l'emplaçament dels serveis de Correus, en els temps anteriors al desbordament de la ciutat per efecte de la desaparició de les muralles. La Girona plaça forta tenia un espai limitadíssim per al desenvolupament de les seves activitats. El cercle a què les muralles sotmetien la ciutat reduïa tots els seus serveis dins una zona de molt migrada superfície. Quan els baluards i les muralles començaren a desaparèixer, la ciutat, lliure de l'encotillament a què estava sotmesa, s'anà estenent, s'obrien nous i relativament amples carrers i al mateix temps es presentava la possibilitat de millorar la instal·lació dels serveis públics.

Així, quan per l'enderrocament del baluard de Figuerola restaren lliures uns extensos terrenys, el servei de Correus pogué deixar l'estretor del començament del carrer de la Força i ocupar un edifici de nova planta a l'esquerra de l'Onyar. Quan la major part dels centres oficials ocupaven els edificis dels antics convents desamortitzats, Correus ja disposava d'un edifici de nova construcció, grandios, ben disposat i elegantment decorat, situat en una zona amb facilitat d'accés, i amb amplitud d'espais.

Un punt de referència

Per la ciutat no solament representava la ubicació d'un servei de primera necessitat, sinó que també era un punt de referència. La seva cúpula d'un groc brillant apareix en la silueta urbana fent joc amb els campanars de la Catedral i de Sant Feliu.

Si els campanars són el símbol de la Girona històrica i l'expressió del nostre passat, l'edifici de Correus ha estat molt temps la representació de la ciutat moderna, el signe de l'activitat present.

De moment l'edifici encabia amb generositat els serveis de Correus i de Telègrafs. Però amb el pas del temps les necessitats han anat creixent, les acti-

vitats s'han multiplicat i ha fet falta fer-hi adaptacions i finalment buscar locals complementaris.

De les modestes instal·lacions de la placeta que dóna accés al carrer de la Força a l'edifici que s'inaugurà l'any 1922 hi ha una diferència abismal. D'unes oficines que es podien confondre amb les d'una petita sucursal bancària o d'una gestoria, es passa a un gran edifici, amb una solemne escalinata d'accés, amb grandiositat de proporcions, amb el seu moll de càrrega per a les camionetes, presidint una àmplia plaça, plaça que era l'encreuament de la, en altre temps, més important avinguda de la ciutat amb la que servia de vestíbul a la Devesa.

La boca del lleó

En el lloc on avui hi ha les diverses bústies per recollir la correspondència, primitivament n'hi havia una en forma de cap de lleó, amb la boca oberta per rebre les cartes. A la mainada els feia una gran il·lusió tirar les cartes a la boca del lleó, i era freqüent veure un pare aixecant el nen o la nena perquè arribés a dipositar una carta en la decorativa bústia.

El 19 de juliol aquell edifici jugà un important paper en el desenvolupament dels fets històrics. A primera hora del matí fou ocupat, com tots els centres neuràlgics de la ciutat, per una formació militar. Grups contraris a la sublevació es manifestaren amenaçants per aquella zona. En un moment donat es produí un enfrontament i es dispararen uns trets. Encara que no hi hagué víctimes, allí es produí la situació més greu d'aquell dia a Girona.

El servei de Correus ha tingut a casa nostra unes notes d'eficàcia de puntualitat i de responsabilitat; notes que en els nostres dies sembla que corren perill de perdre's. I també el personal de Correus ha estat un personal tradicionalment mal pagat.

He tingut ocasió de tractar íntimament alguns

funcionaris d'aquest cos i he pogut constatar que els caracteritzaven especialment dues notes: per una part un coneixement molt especial de la geografia. La seva era la geografia postal. Havien de saber de memòria el nom de les rutes, amb els punts de parada i els enllaços corresponents. Per altra part tenien un elevat sentit de la responsabilitat, per a ells era cosa sagrada la inviolabilitat de la correspondència. La pèrdua d'un certificat o d'un gir representava una veritable catàstrofe.

I aquest sentit de la responsabilitat el tenien els més alts funcionaris, els senzills auxiliars i fins i tot els carters.

"El nostre carter"

El carter tenia unes característiques que s'han perdut quasi totalment. La gent parlava del "nostre carter". Ara no sabem qui és que ens deixa la carta a la bústia, mentre que el "nostre carter" era una persona ben coneguda i en molts casos molt estimada i ansiosament esperada, amb la qual teníem un tracte directe i constant.

El carter es preocupava perquè la correspondència arribés al seu destinatari, encara que l'a-

dreça fos incompleta o defectuosa. Jo havia rebut cartes en l'adreça de les quals s'havia omès el nom del carrer. Uns meus parents, que vivien en una casa unifamiliar a la Gran Via, reberen una carta en el sobre de la qual no hi havia altra indicació que el dibuix de la casa i el nom de Girona.

A l'hora reglamentària sortien del magnífic edifici de Correus tot un reguitzell de carters amb la gran bossa penjada a l'esquena. La monumental bossa anava plena a més no poder. I a les mans portaven les cartes que haurien de repartir en l'inici del seu respectiu trajecte. Cadascun empenia el seu itinerari a bon pas i amb gran diligència. Arribats al respectiu barri anaven repartint la correspondència. Passaven els matins dels sis dies laborables de la setmana, i en algunes èpoques fins i tot el matí del diumenge. I a vegades, a la tarda repetien el recorregut.

Tot i que anaven de pressa i no es podien entretenir, sempre tenien alguna paraula afectuosa per als destinataris de la correspondència. Quan jo era petit, el carter del nostre barri, el "nostre carter", en lliurar les cartes, pronunciava el nom del destinatari amb una afabilitat que representava no tan sols una salutació, sinó una cordial intercanvi de sentiments.

El carter obria la porta de les botigues, deixava la correspondència sobre el taulell i indicava si hi havia quelcom per algun veí que en aquell moment no es trobava a casa.

A l'hora del repartiment, si en una casa no hi havia ningú, o perquè la mestressa treballava fora, o perquè coincidia amb l'hora d'anar a comprar, el carter deixava la correspondència en una botiga veïna, que prèviament s'havia convingut.

Abans que s'utilitzessin els timbres elèctrics, totes les cases tenien els seu picaporta. Uns de petits a cada pis i un de més gran, a vegades fins i tot amb caire de monumentalitat, en la porta de l'escala. Les portes de les escales, a diferència del que ara passa, tot el dia eren obertes; només les vèiem tancades si a la casa s'havia produït una defunció. El picar a la porta tenia unes formes establertes. Un pic pel primer pis, dos pel segon, així successivament. Si a cada replà hi havia dues portes, per assenyalar la segona es picaven els pics corresponents i a més el repicó.

El carter, a vegades pujava a repartir la correspondència a cada pis; però el més normal era que piqués a la porta d'entrada a l'escala i els veïns que tenien correspondència baixessin a recollir-la.

Amb el soroll que ara es produeix a la majoria dels nostres carrers, em sembla que el picaporta seria una eina inútil. Però abans se sentia perfectament. I especialment quan picava el carter, que era una visita generalment molt esperada. En sentir trucar baixava amb tota pressa el més jove de la casa o el que esperava amb més ansietat la carta anunciada.

El valor d'una carta

Potser amb la mentalitat d'avui no es pot entendre bé el que representava anys enrera l'intercanvi epistolar. No és pas que ara circuli menys correspondència, tot el contrari, el volum que té el correu avui no té comparació amb el que tenia abans. Però el valor que tenia una carta era molt superior al que té ara. Hem de tenir en compte que l'ús del telèfon era minoritari; el telègraf es reservava per circumstàncies extremes; els trasllats personals d'una població a l'altra no eren fàcils i es mesurava molt bé el seu cost, tant pel que fa al preu del passatge com al temps omesos. Per tant, per a la major part de la gent la carta era l'únic mitjà per rebre notícies de familiars i amics, i a vegades notícies ben importants i urgents.

La noia que esperava carta del promès, els pares que esperaven notícies d'un fill absent... Tots vivien pendents de l'arribada del carter.

Però quan aquesta espera prengué un caire especial i fins i tot dramàtic fou durant la guerra. Les famílies que tenien el marit o un fill al front esperaven amb angoixa, amb il·lusió i amb un cert temor l'arribada de notícies. La ràdio i la premsa assabentaven de la marxa de les operacions bèl·li-

ques, però el que tenia un familiar en el front on hi havia hagut activitat, no constatava la seva supervivència fins que en rebia carta.

Ja he dit abans que el funcionari de Correus tradicionalment era un funcionari mal pagat. I el carter era el darrer de l'escalafó. Però tenia un complement en les propines. No eren només les que rebia en desitjar les bones festes per Nadal, sinó les de tot l'any. Eren uns ingressos amb què ja es comptava per arrodonir el migrat salari. Els comerços els donaven periòdicament una quantitat més o menys esplèndida d'acord amb el volum de correspondència que rebien i amb la generositat del comerciant. Els particulars entregaven cinc o deu cèntims cada vegada que rebien una carta.

El servei telegràfic

El telègraf ens ha servit pels serveis urgents. Avui un telegrama o el més modern tèlex s'envia per múltiples motius que no sempre tenen una cabal transcendència. Antigament rebre un telegrama era motiu de sobresalt. Quan trucava el repartidor portant aquell paper de color blau, el primer que pensaves era que una desgràcia afectava algun familiar absent. Evidentment que la cosa no era igual per tothom. Per a l'home de negocis la recepció d'un telegrama podia representar la confirmació d'un contracte, la sol·licitud d'una entrevista, o la notícia de la pujada o baixada de la borsa. Encara que aquestes novetats també podien tenir el seu efecte emotiu, no era igual que rebre la notícia de la malaltia greu o la mort d'un familiar.

En el segle passat el servei telegràfic gironí estava instal·lat en l'edifici de l'antic convent de Sant Josep. Aquell convent que després de la Desamortització ha tingut les més variades destinacions. Ha albergat els serveis de duana, les oficines de reclutament militar, la delegació d'Hisenda, mig centenar de famílies procedents de barraques amenaçades per les riuades del Ter, i ara l'Arxiu Històric. Quan serví de soplug a les famílies d'immigrants tenia fins i tot escola pròpia, ubicada en el jardí del claustre, que des dels temps de la delegació d'Hisenda era protegit per una claraboia.

Més tard els serveis del telègraf passaren a establir-se a la baixada del moll, en l'edifici de la Caixa de Pensions.

I finalment es traslladaren al nou edifici que podríem anomenar sense massa exageració Palau de Comunicacions, encara que la gent sempre l'ha conegut per Correus. En la seva façana hi hem llegit des de sempre: "Correos y Telégrafos", i des de fa un temps s'hi ha afegit "Correus i Telègrafs".

Si el continent no ha canviat massa des de la seva inauguració, el que sí ha experimentat un canvi considerable és el contingut. Les tècniques s'han transformat substancialment des del tic-tic del Morse fins als sofisticats sistemes actuals.

Inici del telèfon

El telèfon és sens dubte el mitjà de comunicació que ha tingut una evolució més espectacular, especialment pel que fa al seu ús generalitzat. Des de la primera prova que es va fer a Girona el dia de sant Esteve de l'any 1877 fins avui hi ha hagut un constant progrés que s'ha accentuat molt especialment en els darrers vint-i-cinc anys.

Les primeres proves, a càrrec de l'enginyer i catedràtic del nostre Institut, Sr. Narcís Xifra i Masmitjà, es realitzaren el 26 de desembre i utilitzant les instal·lacions telegràfiques de la mateixa companyia ferroviària. Feia pocs mesos que a Girona es coneixia l'existència d'aquest important invent quan ja els nostres avantpassats tenien ocasió de fer-ne l'experiència. La prova realitzada a l'estació ferroviària no tingué gaire èxit, a causa dels sorolls,

que no permetien sostenir una conversa nítida. Però a les onze de la nit d'aquell mateix dia, una nova prova, aquesta vegada utilitzant les instal·lacions telegràfiques del govern, donava un resultat més satisfactori.

L'endemà es féu una nova experiència, en l'edifici de l'Institut. Es comunicà una de les aules del segon pis amb la classe de dibuix, que en aquells moments es trobava a la planta baixa. Eren els dos llocs més distants, dins l'edifici docent. El resultat fou plenament satisfactori. El director de l'Institut recità unes poesies i el Sr. Xifra explicà la base científica del nou sistema de comunicació.

Veiem, doncs, que el contingut de la primera conversa telefònica mantinguda a l'interior del nostre Institut fou literari i científic.

La central més antiga que recordo era situada al cap del carrer Nou, cantonada Gran Via, en la planta baixa d'un petit edifici encastat en els ter-

renys de l'Hospital que estaven limitats pels dos esmentats carrers.

Més endavant els serveis telefònics passaren a la planta baixa de la casa que encara hi ha a la cantonada de la plaça del Gra amb el carrer que avui porta el nom de Santa Clara, abans el de Pau Casals i més abans el de Sant Francesc. Aquest nou emplaçament representava una notable millora tant pel que fa a la qualitat de l'edifici, com a la seva més cèntrica situació.

En les noves instal·lacions, hi recordo les senyorettes telefonistes, vestint els seus uniformes blaus, i els repartidors d'avisos, que eren dos xicotets uniformats com els grums. Aquells nois esperaven que els requerissin per complir la seva feina, que consistia a passar els avisos de conferència als domicilis corresponents. Mentrestant, seien avorrits o jugaven a la plaça del Gra, amb mainada del carrer.

El telèfon era un servei d'ús molt minoritari. En

tenien els centres oficials, no tots, algunes oficines i comerços de certa rellevància i determinats professionals. A la nostra ciutat, pels anys trenta hi havia un centenar d'abonats. La seva numeració era correlativa i l'any 1934 la Farmàcia Pla, acabada d'inaugurar, al carrer Nou, tenia el número 410. El núm. 1 el tenia la drogueria i farmàcia Pèrez Xifra, més coneguda per can Pauperes, del carrer d'Àbeuradors. La drogueria havia estat fundada al començ del segle passat, i la farmàcia, a mitjan segle.

Per mantenir conferència telefònica amb una persona no abonada al servei, des de la central on rebien la trucada se li feia portar un avís de conferència. L'avís de conferència era un paper de color groc en el qual constava el nom del que l'havia sol·licitat i l'hora en què el requerit havia de fer-se present a la central per mantenir la conversa.

A vegades la conversa no se sentia gaire bé, especialment quan era interurbana, i els que parla-

ven havien d'esforçar-se a aixecar la veu. Hi havia qui per telefonar ho feia a crits.

Abans de l'automatització del servei totes les comunicacions s'havien de fer per mitjà d'operadora, fins i tot entre els interlocutors de la mateixa població. Les comunicacions interurbanes moltes vegades exigien hores d'espera. Hi havia moments en què, per acumulació de sol·licituds, la demora era llarguíssima. Això restava bona part de la comoditat que el telèfon representava.

L'automatització

Poc temps abans de la guerra començaren a la nostra ciutat les obres per a la instal·lació del telèfon automàtic. Vingué una brigada especialitzada i es veia un gran desplegament d'escales i fils per tots els carrers. Es preveia l'ampliació del servei per la comoditat que representaria poder comunicar amb els altres abonats sense haver de recórrer a la central. I quan més abonats hi haguessin, més servei s'obtidria del telèfon.

La novetat s'esperava amb il·lusió, però el mes de juliol del 1936 tot quedà interromput. La veu popular atribuï a alguns membres de la brigada que muntava el telèfon automàtic un paper principal en els excessos revolucionaris d'aquell mes de juliol. És que aquella gent tenia instints incendiàris i destructors? No; més aviat podem creure que el fet de trobar-se desplaçats en un lloc on no tenien arrels ni coneixences els motivava per fer certes coses que a casa seva no haurien considerat correctes.

Quan, acabada la guerra, la vida s'anà normalitzant, es reprengué la tasca d'instal·lació del telèfon automàtic. S'edificà la nova central, en un lloc ben pròxim on hi havia hagut la primitiva. La Central de nova construcció s'ubicava en l'Avinguda que acabava de canviar el seu primitiu nom de 20 de Juny per unificar-se amb la de Jaume I. Era una zona considerada no massa cèntrica, especialment en les hores nocturnes. Un exemple del poc acollidor que era de nit aquell indret és el fet que un senyor que vivia a l'avinguda Álvarez de Castro per anar del carrer Nou a casa seva voltava per la plaça del Marquès de Camps. Però ben aviat la situació d'aquell indret anà canviant. El carrer s'urbanitzà, s'hi aixecaren nous edificis, i quan per la dècada dels cinquanta el gran pati de l'Hospici s'urbanitzà i s'hi edifica, el lloc s'incorporà plenament al centre de la ciutat.

Pels primers anys quaranta es posà en servei l'automatització del telèfon. De moment, però, només afectava les comunicacions urbanes; per parlar amb altres poblacions calia encara demanar conferència. Salt, tot i ser municipi independent entrava dins la xarxa urbana de Girona. Amb aquesta modernització del servei telefònic hi hagué un nombre considerable d'altres d'abonats. Els números dels abonats ja no foren consecutius, sinó

que s'establí una numeració combinatòria, de quatre xifres. Els preus eren molt assequibles, atès que les trucades urbanes no es comptabilitzaven. Només es pagava el preu de l'abonament, que no era pas exagerat, més l'import de les conferències interurbanes, que en el rebut venien especificades amb la indicació del dia, la població amb què s'havia establert comunicació i el cost de cada seveí.

Ús i abús del telèfon

Per moltes persones disposar d'un telèfon a casa representava una gran novetat. En sentir el timbre de la trucada, tothom corria a despenjar l'aparell. I en ser gratuïta la comunicació urbana, s'usava i s'abusava d'aquest magnífic mitjà de comunicació. També servia per fer bromes, que a vegades podien tenir certa gràcia, però que en ocasions resultaven de mal gust.

Amb les conferències interurbanes, ja s'hi anava amb més compte. Hi havia persones que, mentre parlaven, tenien a la vista el rellotge i havien ben sospesat tot el que havien de dir, per tal de no esmerçar més temps que l'imprescindible. Però no tothom ho feia de la mateixa manera i, en alguns casos, la minuta anava pujant, fins a assolir nivells que astoraven el qui havia de pagar la factura. Era perillós quan en una casa hi havia una noia que tenia el promès fora de la ciutat, i utilitzaven el telèfon per alleujar la situació creada per l'absència.

L'evolució del telèfon automàtic no parà, i pels anys seixanta ja poguérem comunicar directament des de Girona; primer amb Madrid, més tard amb Barcelona i progressivament amb la resta de les poblacions espanyoles, i ben aviat amb els altres països. El que es tardà més a automatitzar fou la comunicació amb les poblacions petites, independentment de la distància a què es trobaven. Hi hagué un moment en què podíem parlar directament amb Madrid o amb París, però no podíem fer-ho amb Fornells o Bescanó. Amb el temps, tot s'anà automatitzant, fins arribar a la situació actual, d'il·limitades possibilitats.

Els nous serveis requeriren noves instal·lacions i l'edifici de la central, tot i haver-se ampliat, aviat resultà insuficient.

Es construí el nou edifici de la plaça de la Diputació, més endavant el de la carretera de Barcelona i darrerament el del Passeig d'Olot, mentre anava cada vegada en augment el nombre d'abonats i les possibilitats d'utilització del servei amb l'establiment de nombroses cabines i locutoris.

Al mateix temps que s'ha assolit una gran generalització, modernització i perfeccionament d'aquest mitjans de comunicació, per altra banda també s'han multiplicat les possibilitats de traslladar-nos d'un lloc a l'altre. Les distàncies s'han reduït considerablement i la comunicació social ha experimentat un progrés tal que s'ha posat a un nivell que fa pocs anys no s'hauria pogut ni sospitar.

YEAR XXXIV NUMBER 128 MAY-JUNE 1988**EDITORIAL**

5. **SCHOOLS, TEACHERS AND PUPILS.** *This may all the teachers in Spain have been on strike for long periods to claim homologation of their wages and improvements in teaching. The attitude taken by the leading politicians of the country shows that teaching isn't, up till now, their main worry.*

EDITING

12. **THE CASINO OF LLAGOSTERA, FROM THE DICTATORSHIP TO THE CIVIL WAR,** by Pere Solà.
The casino of Llagostera celebrates its centenary this year. This work piece documents a certain period of the trajectory of this institution, which represented the way of looking at life and the culture of this period. Knowing the local function of the casino helps to enrich the comprehensiveness of what the social life was like between the 20'S and the 30'S.

DOSSIER

26. **FISHING AND THE FISHERMEN OF THE COSTA BRAVA,** by Joan Lluís Alegret, Berta Nadal, Adele Casals, Emili Boix, Joan Rovira, and Lluís Mercader.
The writers of this dossier help us to discover, with rigorous and unpublished contributions, one of the most interesting and at the same time unknown aspects of the coastline: about fishing and the fishermen, about the beauty of the bottom of sea and the ethnic complexity, anthropological, economical and social aspect of the fishing area.

HISTORY

63. **JOAQUIM DANÉS I TORRAS, A TALE OF OLOT,** by Jordi Pujiula.
A study of the life and work of J. Danés i Torras, whose birth centenary is being celebrated these days. An exceptional, versatile man, excellent in many of the jobs he did such as, a doctor, historian, registrar, intellectual, writer, and musician. His rigorous work on "the regions" contributed to building a multicentric Catalonia in its cultural development, universal in this transcendence through a well trained localism.

EDUCATION

73. **AGULLANA: 75 YEARS OF A MODEL SCHOOL,** by Enric Tubert.
This year is the 75th anniversary of the opening of the public schools in Agullana. The building projected by J. Aze-mar was qualified as extraordinary in the province. This article describes how the opening of this school became possible and an outline is made by its patron, Lluís Marià Vidal i Carreras, a great investigator and scientific from the beginning of the century who contributed in the diffusion of culture in all aspects.

LETTERS

81. **THE PEOPLE OF GIRONA IN THE "COLLECTED LETTERS OF JACINT VERDAGUER",** by Angel Jiménez.
The work and personality of Jacint Verdaguer never stop attracting the studios. Amongst them most of all the task —iniciated in 1961 by Casacuberta— by Joan Torrent i Fabregas with the erudite collection "Collected letters of Jacint Verdaguer" the last volume includes the poet's letters during the period of May 1896 to June 1899.

THE "ITALIAN LETTERS" AND THE ITALIAN POETS, by M. Angels Anglada.

Through the fragments of prose and poems of several Italian authors —Camillo Sbarbaro, Giorgi Caproni, Diego Valeri...— Also Josep Pla, and M. Angels Anglada invite us to go for a literary walk through the Ligúria, at the same time comments on the likeness and the differences in the work of these writers.

BIBLIOGRAPHY

97. **AN IMPORTANT TRANSLATION OF THE GEOGRAPHY OF CATALONIA,** by Joan Nogué.
22 Years after its publication, the Catalan translation of the work "Le Paysage Humain de la Costa Brava" by Yvette Barbaza, has just been published, an important work piece to know the lie out of the Catalan coast. In the Catalan edition, "The human landscape of the Costa Brava", consists of two volumes. The first is divided into two big sections, "The ambience and men", and "The elaboration of the human landscape and the breeds of life". The second volume consists of a third big section referring to the territorial impact and the economical society of tourism, and the supplement and appendix, elaborated by Joan Cals.